

EGY PERSPEKTÍVA- ALKOTÓ EMLÉKEI

George F. KENNAN: *Emlékiratok*. I–II. kötet. Fordította: BARANYI Tamás Péter.
Antall József Tudásközpont, Budapest, 2020. 820 oldal, 6500 Ft

A történelmet leginkább hadvezérek, politikusok írják, ritkán adatik meg egy hivatalnoknak, hogy kavi-csot dobjon a történelem gépezetébe – George Frost Kennan ezen kivételes személyiségek egyike. 1904-ben született Milwaukeében és 101 évvel később hunyt el Princetonban. Apja jogász volt, aki a keresztségben a Kossuth Kent Kennan nevet kapta a magyar szabadságharcos után. Fiában jó írói vénával rendelkező diplomatát, politikai gondolkodót és a világtörténelmet alakító politikai tanácsadót tisztelhetünk. **Az emlékiratait tartalmazó kétkötetes könyv irodalmi élmény is: jövőbelátó történelmi és politikai meglátásait olvasmányos stílusban örökítette meg.** Emlékiratainak szövege sokszínű, olykor a tények szikár leírására szorítkozik, másutt felfedi belső vívódásait, valamikor angolosan könnyed. Humora fergeteges, ha szabadjára enged, de soha nem öncélú. Az olvasmányélményt nem utolsó sorban Baranyi Tamás kiváló fordításának és szerkesztői munkájának köszönhetjük, aki magyar nyelven valósággal újjáalkotta Kennan veretes stílusát.

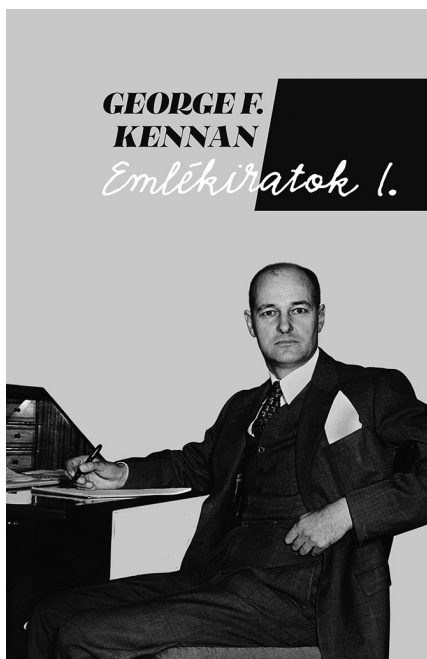
George F. Kennan gondviselészerűen választotta a külügyi karriert: alapos, precíz ember volt, aki alázattal viselte a hivatalnoki munkával szükségképpen együtt járó mellőzöttség érzetét. Ugyanakkor nem volt szolgálalkú: véleményét akkor is vállalta, amikor az éles ellentétben állt környezete attitűdjével vagy keresztelte felettesei elvárását. Szívós és állhatatos volt, mint egy bika, ugyanakkor türelmes és megfontolt is.

A magyar olvasó számára meghökkenítő az az érzékenység, amivel Kennan Közép-Európa felé fordult. Pályakezdő diplomataként éveket töltött régiókban, ismerte és értette történelmünket, átlátta a trianoni békediktátum tragédiáját. A II. világháború alatt a német

állampolgároknak sem az ellenséget látta, hanem a nemzetiszocializmus áldozatait.

Amerikában a szovjetekkel kapcsolatos alaphangulatot a párbeszéd és az együttműködés ígérete lengte be a '40-es évek közepén. Kennan azonban már ekkor felismerte a marxista gondolkodásmód sajátosságait. Átlátta: a kommunisták részéről a kompromisszumkeresés mímelése soha nem egyéb, mint időhúzás, ők ugyanis valójában totális dominanciában gondolkoznak. Kénytelen volt türelemmel viselni, hogy meglátásait figyelmen kívül hagyják. Jelentéseiben újra és újra megírta: a szovjet politikai kommunikáció minőségileg egészen mást jelent, mint amit addig megismerhetett a világ. A szovjet egészen különleges keveréke a progresszív gondolkodásnak, a marxista történelemszemléletnek és az orosz népléleknek – egy olyan embertípus, amely csak az erőből ért. Ekkor még korántsem volt magától értetődő, hogy a kommunista ideológia, a nevében megvalósuló társadalmi gyakorlat, illetve a mindezeket elfedő propaganda a valóság különböző szintjeit jelenti. Az amerikai politikai elit

akkor még nem látta be, hogy noha a kommunisták nem értenek a gazdasághoz és antropológiájuk az emberi természet radikális tagadásán alapul, a titkoszolgálati tevékenységük mégis elsőosztályú. Kennan tökéletes pontossággal jelezte előre, hogy a kommunista titkoszolgálat és fedőszervei miként fogják behálózni az egész világot. Az 1946-os *Hosszú távirat*ban leleplezte a mai napig használatban lévő marxista taktikát. Ennek ismérvei: be fogják lakni a nemzetközi civil szervezeteket és testületeket; fedőszervezetként fogják használni az ifjúsági, női, faji, etnikai, munkügyi és egyéb szakmai szervezeteket; a liberális médiumokat és kiadókat befolyásuk alá vonják, és fel-

lazítási célokra fogják használni; 4) beszivárognak a nagy nemzetközi szervezetekbe, de még az egyházakba és vallási csoportokba is. Kennan szerint a kommunisták a következő módszerekkel érik el céljaikat.

1) Aláássák a nyugati társadalmak általános politikai és stratégiai potenciálját: megrendítik a nemzeti önértéket, megbénítják a nemzetvédelmet, társadalmi elégedetlenséget szítanak és megbontják a nemzeti egység minden formáját. Mindenkit arra ösztönöznek, hogy panaszaikra ne tárgyalásos úton és kompromisszumra törekedve keressék a megoldást, hanem erőszakos küzdelemmel. Kijátsszák egymás ellen a szegényt és a gazdagot, a fehéret és a feketét, a fiatalot és az időst, a bevándorlót és az őslakost. 2) A kommunisták mozgósítják a nyugati liberális közvéleményt a gyarmati rendszer ellen: a függőségi helyzetben lévő népeket az aktuális gyarmattartók ellen lázítják, majd ezt követően elfoglalják a gyarmattartók helyét, és ők alakítják ki az új, függőségi viszonyokat. 3) A helyi sajátosságokhoz alkalmazkodva, egyéni módszertant kidolgozva destabilizálják az antikommunista kormányzatokat. 4) A szovjet érdekszférába vont országokban szétzilálják a társadalom organikus szövetét, felszámolják a természetes közösségeket: a nemzetet lakossággá silányítják, melynek tagjai nem lesznek kapcsolatban egymással, és ekként közvetlenül a hatalom alá rendelhetők. 5) Egymás ellen hangolják a nem kommunista országok népeit, feszültséget gerjesztenek a nagy európai nemzetek között és vizályt szítanak a kis népek köreiben. 6) Az ellenfelekkel szemben kompromisszumos megoldásokat lebegtetnek, de azokat végül nem fogadják el és kihátrálnak az egységéből.

Kennan folyamatosan küzdött önmagával: emlékiratain végighúzódik a bizonytalanság: pontosan mi az, ami *szovjetként* megnyilvánul? E brutális valóságból mi az orosz és mi a kommunista? Mi a szükségszerűség és mi az esetleges, a helyi sajátosság? Értelmiségi gógtól mentes, művelt realista volt: nem félt elismerni az ellenfél nagyságát, tehetségét, zsenialitását. Felfigyelt rá, hogy 1944-ben, mikor még zajlottak az európai hadmozdulatok, a szovjetek már megkezdték a szövetséges nyugati állampolgárok módszeres elszigetelését az orosz lakosságtól. A Nyugat még a II. világháborút vívta, mikor a kommunisták már rég a harmadikra

készültek; gőzerővel építették ki a nemzetközi baloldali hálózatot, ami végül túl is élte a Szovjetunió összeomlását. Kennan stratégiai tévedések melegágyának tartotta az amerikai korlátoltságot, amely az ellenség megismerése helyett saját gondolkodásmódjából indult ki. Jól látta, az önmaga körül forgó szűklátókörűség elhibázott stratégiához vezet, amelyből hatástalan taktika származik, és természetesen lehetetlenné teszi a helyes következtetések levonását is.

A *Hosszú távirat* felismeréseit később az ún. X-cikkben fejtette ki a nyilvánosság előtt (Mr. X: A szovjet magatartás gyökerei. *Foreign Affaires*, 1947/július).

Az írás azonnal támadások keresztüzébe került: a kommunisták őrvongtek, mert leleplezték stratégiájukat. Az őket megmentető amerikai írók egy szovjetellenes agresszió kamuflázsát látták a szövegben, míg a jobboldali kritikusok éppen, hogy ezt az agressziót hiányolták belőle. A *Hosszú távirat* és az X-cikk végül megnyitották a kapukat Kennan számára a nagypolitikában. Emlékiratai azonban nem csak erről az időszakról és nem kizárólag az oroszokról szólnak. A kínai politikusokra tett megjegyzései ugyancsak időtállóak.

Felhívja például a figyelmünket, hogy a kínaiak mennyire másképpen gondolkodnak, mint az oroszok vagy persze az amerikaiak. A politikát illetően nyilvánvalóan okosabbak náluk: évtizedeket képesek rászanni csatornáik és külföldi hídfőállásaik kiépítésére, kulcsberek becserkészésére, korrumpálására. Kennan leszögezi: a világ népei közül ők a legintelligensebbek, és nagyfokú könyörtelenségre képesek, ha úgy érzik, hogy valaki keresztezni akarja útjukat. Szorgalmasak, az üzletben becsületesek, ám lényegileg különböznek a keresztény népektől, hiszen értékelése szerint teljes mértékben hiányzik belőlük az irgalom és a bűn tudata.

George Frost Kennan nagy perspektívaalkotó volt: egy egész generáció számára tette érthetővé a II. világháború utáni időszakot. Józan bölcsessége megváltoztatta az amerikai szellemi, politikai és katonai elit gondolkodását, és úgyszólván megteremtette azt a miliőt, amelyben színre léphetett Russell Kirk, Eric Voegelin, Robert Nisbet, és kezdetét vehette a *konzeratív reneszánsz*.

POGRÁNYI LOVAS MIKLÓS

